

Anglobanaliseringen

– lukningen af det europæiske sind

- af Ole V.G. Olesen

Med bogen *The Closing of the American Mind* skabte nu afdøde professor Allan Bloom fra Chicago Universitet i 1987 furore i den amerikanske offentlighed. Påstanden, at de amerikanske studerende ikke beherskede en generel kulturel indsigt, endstige ønskede at opnå den, for at gennemføre deres studier, var ikke ligefrem bekvem. Når det dertil lægges, at Bloom trak paralleller til hele det amerikanske samfund, og til manges overraskelse sammenlignede det med Weimar-republikken, der jo affødte Tusindårsriget, blev bogen en direkte provokation.

Det kom til stor modstand, særligt fra de af sig selv betegnede analytiske filosoffer, der blandt andre blev gjort ansvarlige for de tilstande, Bloom kritiserede ved det amerikanske samfund.

Blooms påstande er desværre relevante i dag, mere end nogensinde før. Og de er relevante for os europæere. Selvom dette er en kritik på dansk, er det således ikke en kritik kun af Danmark, men en kritik af Europa. For det europæiske sind er ved at lukkes, som tilfældet, måske, har været det i USA.

Den tidligere amerikanske forsvarsminister Donald Rumsfelds opdeling af et nyt og et gammelt Europa kan her tjene som udgangspunkt. Ny Europa er lande som Polen, Danmark, Italien og Spanien. De sidste to vil dog ikke med de nuværende politiske forhold henhøre under denne kategori. Gammel Europa er lande som Tyskland og Frankrig, hvor i hvert fald sidstnævnte med de nuværende politiske forhold heller ikke vil henhøre under sin tidligere kategori.

Hvad karakteriserer Ny Europa? Hvad vil disse lande, med sig selv og den verden, der omgiver dem? Lad os tage udgangspunkt i Danmark. Danmark er et land, hvor ytringsfriheden påberåbes, når den bruges til at nedgøre en i forvejen

Ole V.G. Olesen

socialt nedgjort etnicitet. At europæiske stater ikke må lade sig diktere af religionernes demagogi er indiskutabelt, men samtidig trækker det lange spor af sorg hos de fremmede, der vitterlig søger vores forsoning. Derimod gælder ytringsfriheden (naturligvis) ikke som højeste princip, når en efterretningsagent bryder sin tavshedspligt og afslører, at landets statsminister lyver, og at han er villig til at sende mennesker i døden med netop den løgn som grundlag. Paradoksalt er det, at magthaverne, der håndhæver ytringsfrihedens uantastelighed, selv er juridisk beskyttet i deres misbrug af den. Frank Grevil bragte naturligvis dansk sikkerhedspolitik unødigt i fare ved at punktere en fortrolig institutions fortrolighed. Efterfølgende modtager den slags institutioner ikke så mange stærkt følsomme oplysninger fra internationale samarbejdspartnere, som den kunne ønske sig. Det er ingen overdrivelse, at dette kan true en nation på livet. Men under efterretningstjenestens ødelagte troværdighed ligger en forvirret medarbejders frustration over et institutionelt uforløst samfund. En afmagt over magten. Konstateringen af en totalitär bevægelse i tiden kan spores i dette forløb; at vi (nu igen) lever i et samfund, hvor den person der har magten, ikke blot har, men vitterlig bruger magten til at gøre hvad han eller hun vil. Den institutionelt tænkelige løsning, en slags de fortrolige oplysningers ombudsmand, er i sagens natur en absurditet. Men det kan konstateres, at Ny Europa ikke viger af vejen for at føre politik, der er i uoverensstemmelse med Ny Europas efterretninger. Og det i sig selv er en trussel mod det samfund, Ny Europa postulerer at ville beskytte.

En anden af de vigtigere ting ved Ny Europa er opgivelsen af den sproglige, og derved nationale, identitet. Forskellige europæiske lande vil med varierende hastighed erstatte deres nationalsprog med amerikanskengelsk. Mange virksomheder har det som arbejdssprog, og disse tilstande vinder udbredelse. Der er indikationer på, at det ikke er et distingveret britisk, man behøver tale, men blot et mere dunkelt og derfor tilsyneladende klart kommandosprog. Den verdensomspændende succes for Globish, et kommunikationssystem opfundet af en fransk ingeniør, Jean-Paul Nerrière, der er et grammatikløst angloamerikansk ordlydsunivers på 1500 tegn, er et tydeligt bevis på dette.

Anglobaliseringen

Også forskningsverdenen indtager positioner, der i et længere perspektiv virker temmelig nedslående. Eksempelvis fører Handelshøjskolen i København, bedre kendt som Copenhagen Business School (CBS), den danske konkurrence i aggressiv amerikanisering af universitetsmiljøet. Når verdenssproget om 50-100 år måske er kinesisk eller spansk, vil Handelshøjskolen kunne mønstre en akademisk produktion på et sprog, der nok stadig er aktuelt i en international sammenhæng, men ikke det verdenssprog, som det påstås at være i vores tid, i hvert fald af dem, der taler det. Og Handelshøjskolens akademiske produktion er, sammen med andre engelsktalende uddannelsesinstitutioner, på et så ringe sprogligt niveau, at det ikke er af fremmedsprogligt, danskorienteret forskningsinteresse. For de engelskkyndige akademikere, der påpeger danske forskeres manglende kundskaber i netop engelsk, er talrige.

Det er kun af begrænset vigtighed for den nyeuropæiske journalistik, at den gamleuropæiske journalistik er kritisk over for USA. Der er et eksempel ikke vigtigt, at Tyskland, Frankrig og nu også Spanien dækker Irak-krigen med en dybtgående og negativ vinkel. For danske journalister behersker næsten ikke disse sprog, og de vil ikke i stort omfang anvende kilder, der benytter sig af dem. Nyhedsstrømmen flyder bekvemt fra USA og til dels England lige ind i den danske offentlighed, uden synderligt modspil. Det ville der ikke være noget problem i, såfremt der ikke var en sammenhæng mellem sprog og det verdenssyn, der ligger bag sproget. Men danskere, polakker og italienere kender ikke Irak-krigens drabstal, interne konflikter, antallet af fordrevne eller for den sags skyld den amerikanske tilstedeværelses fatale mangel på arabiske sprogkundskaber. *Cause that just ain't no story.*

For kulturlivet betyder nyeuropæiseringen ikke blot en slags *status quo*, hvor den egentlige kultur bare må vente på bedre tider. Nej, kulturlivet instrumentaliseres. Økonomisk teori inddrages. Det hedder ligefrem, at oplysningsprojektet er fuldendt, og at vi nu skal oprette følelsesfabrikker. Det kaldes oplevelsesøkonomi. Det oplevelsesøkonomiske perspektiv er blottet for idé om kunsten for kunstens skyld. Formålet med al nyeuropæisk oplevelsesøkonomisk kulturel aktivitet er instrumentelt, forbrugeristisk. Et

Ole V.G. Olesen

eksempel er den af afdelingschef og ideolog Morten Albæk indstiftede BG Banks Litteraturpris. Danmarks største litterære pris på 300.000 kr. Man må ikke lade sig imponere over størrelsen. Albæks årsløn må eksempelvis være mindst tre gange så stor. Men alligevel er det fornemt at ville støtte kulturlivet. Dog skal man tage et kig på vinderne af prisen: Jens Christian Grøndal, Bjarne Reuter, osv. Tænk engang! Her troede man, at priserne kunne støtte trængende forfattere, og så bliver de tildelt de mest indtægtsbegunstigede af slagsen. Og hvor er det således bekvemt, at BG Bank på den måde er med til at støtte størstedelens af sit kundegrundlags banale litterære præferencer. Det skulle vel aldrig være for at ramme den størst mulige kundeskare, at det er en populær og stærkt sælgende forfatter, der løber med prisen? Filantropiens tydelige fallit fremhæves i dag som garant for en ophøjet kultur. Som rygdækning har man endda købt en række eksperter til at sidde med i et panel, der dog ikke har ret til at udøve deres ekspertise ved at udpege en vinder, men blot udvælge de populære bøger, som kunderne derefter stemmer på.

Et andet, lidet mediebevåget eksempel er folkebibliotekerne. Også de skal nu indrettes på oplevelsesøkonomiske præmisser, med det resultat til følge, at de i bund og grund bliver en kommerciel offentlighedssfære. Mon ikke det vil friste en udliciteringsivrig politiker til at indføre brugerbetaling? Man ser den funkende *fast-food-diner*-bibliotek for sig, der mangler bare et kasseapparat.

Ny Europa er et opgør med den politiske korrekthed, som Gammel Europa har udvist. Ny Europas politiske korrekthed er således den diametralt modsatte af Gammel Europas; man indfører intolerance i stedet for tolerance, man privatiserer i stedet for at bevare statsmonopol, man måler folks effektivitet i stedet for at stole på dem. Og når målinger ikke længere slår til, indfører man overvågning. Ny Europa afskaffer menneskets plads til at udøve irrationelle handlinger ved hjælp af videokameraer og store, effektive efterretningstjenester, der til syvende og sidst er CIA's forlængede arm. Ny Europa ved ikke, hvem Khaled El-Masri er, *cause that just ain't no story AT ALL*.

Ny Europa vil en aktiv, krigerisk udenrigspolitik. Den sidst tilkomne er den allestedsnærværende franske præsident Sarkozy, der udenrigspolitisk har knyttet

Anglobaliseringen

stærke bånd til den amerikanske præsident George Bush og truet Iran med krig. Ny Europa vil markere sin position som en stærk vasal af det værste ved USA's udenrigspolitiske tradition. Med de nyeuropæiske lande i ryggen kan George Bush derfor uhindret true de mellem- og fjernøstlige lande med tredje verdenskrig.

Studerende i Danmark og resten af Europa udviser også en anden adfærd end tidligere. Det uhyggelige fænomen masseuniversitet har fået de konsekvenser, at uddannelse ikke er en søgen efter erkendelse, men en tilegnelse af viden, der er nødvendig for overlevelse. Alle danskere er enige om, at vi i fremtiden skal overleve af vores viden. At det må stå klart for enhver, at man ikke har et kærlighedsforhold til viden, man blot skal bruge til at overleve, behøver vi ikke her at sætte spørgsmålstejn ved. Når man som studerende svarer på, hvad man læser, er næste spørgsmål ikke: Hvilken erkendelse vil du opnå med dit studie? Det er derimod; hvad kan det så bruges til? Og ve den, der ikke kan bruges til noget. Studerende i Ny Europa er på dette grundlag villige til at gå på kompromis med deres egen overbevisning (stort set alle er alligevel relativister) for en højere karakter. Man presser sig igennem alle eksaminer med ønske om et højt gennemsnit, ikke for at bevise sit intellekt, men derimod med en eneste situation i tankerne: jobsamtalen. Men at præmieringen, og ikke indsigten, er blevet idealet, er en meget beklagelig tendens. På kort sigt skaber det nogle meget lydige ansatte. På lang sigt sætter det tankens udvikling i stå. Og det lader ligefrem til at være meningen. Nyeuropæiske universiteter er slet ikke universiteter forstået som tænkningsinstitution, nej, det er professionskoler. Tankevirksomhed, som ikke er forbundet til økonomisk virksomhed, er efterhånden ideologisk uforsvarligt. Den frie tanke er sat under pres. Det er derfor et åbent spørgsmål, om der p.t. overhovedet findes universiteter i Danmark. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs præsident Tom Fenchel har kaldt udviklingen bekymrende. Når en person i den position beskriver udviklingen sådan, burde alle advarselsslamper blinke, og regeringen, uanset partifarve, burde lytte og lave om. Men det gør den ikke. Vi bruger

Ole V.G. Olesen

derimod flere og flere penge på at reklamere for de universiteter, vi efterhånden har afskaffet.

Ny Europa taler ikke Europas sprog. Man behersker som eneste fremmedsprog amerikanskengelsk, med den referenceramme det medfører. Europæere bor gerne i fremmede lande i årevis uden at kunne bestille et måltid mad på landets nationalsprog. Og på ferien kunne man aldrig drømme om at medbringe parlør, for man rejser ikke længere ind i andre kulturer. Men rejser hen til dem og betragter dem udefra. Europæerne taler simpelthen ikke sammen længere. I Danmarks tilfælde er vi naboer til en kultur, der oplever en frugtbar, fantastisk opblomstring, den tyske, men vi ved det ikke, og de, der er klar over det, kan dårlig redegøre for, hvad det egentlig er, der sker i de berlinske gallerier. Ringene i vandet spreder sig ikke længere på vores kontinent, man har sat en amerikansk bølgebryder op.

I forbindelse med studier på Karlsuniversitetet i Prag anbefalede jeg en bekendt, der studerer film- og medievidenskab i København at se filmen *Obchod na korze*, på dansk *Butikken på hovedgaden*. Han kunne dog ikke umiddelbart finde den på sin pensumliste over bredt anerkendte europæiske film. Da jeg sagde, den var fra 1965, gik der et lys op for ham. Filmen stod anført som *The Shop on Main Street*. Hvad den amerikanske titel på en tjekkoslovakisk film har af relevans for danske studerende, er svært at gennemskue. Men det er sikkert, at det hindrer en dybere kulturudveksling mellem europæiske lande ikke at benytte sig af og respektere hinandens sprog. Som mange af de islandske studerende i København, der ved at insistere på at tale (dårligt) engelsk i fritiden, skubber sig selv mere og mere ud af hele den skandinaviske kulturkreds.

Gammel Europa er ikke en himmel, ikke et sted uden krige og uretfærdighed. Men det er Europas forudsætning, at vi er flersproglige, og det kan bære os længere politisk og kulturelt, end en fælles samtale på et sprog ingen behersker som deres modersmål. Spørgsmålet er, om vi kan og vil tale om Europa som et selvstændigt, uafhængigt kontinent i verden.

Såfremt vi kan svare ja til dette spørgsmål, er man nødt til at forholde sig til Europas udgangspunkt for at agere således.

Anglobanaliseringen

Vi må studere hinanden, ikke hinandens forhold til USA. Og vi må gøre det på europæiske sprog. Vi bliver nødt til at åbne vores sendeflader, radiobølger og biblioteker for hinandens kulturer, i stedet for at importere så meget underlødige, dyr amerikansk underholdning. Ikke fordi USA skal holdes ude, men fordi vores indsigt i verden skal øges. Så ville vi kunne tage selvstændigt stilling til udfordringer i fremtiden. Lige nu er det, hvor tragikomisk det end kan virke, legitimt for en dansk statsminister at sige, at han troede på amerikanerne, når det afsløres, at de torturerer mennesker, selvom de sagde, at de ikke gjorde. At statsministeren kan slippe af sted med at fremstille sig selv så uvidende, hviler på det faktum, at der i Ny Europa er en usagt, men fuldstændig accept af amerikanernes verdensbillede. Havde danskerne accepteret statsministerens naive tiltro til en aggressiv militærmagt, hvis garantien var fremført af en sydamerikansk eller asiatiske præsident? Nej. For selvom verden er rig af billeder på verden, er det kun amerikanernes verdensbillede, vi ser. Snarere end den blåøjede tro på, at vi er ved at blive globale, er vi ved at blive anglobanale.

Det europæiske sind er ved at lukke sig. Med mistede rettigheder, mistede universiteter, mistede kulturinstitutioner, mistede sprog, mistede fredstider og mistede venner fra hele verden til følge.

Ønsker vi virkelig det?